

Bilaga 2 till kommunfullmäktiges protokoll 2002-02-18, § 4

Borgarrådet Alf T Samuelsson svar på interpellation (27/01) av Cecilia Obermüller (mp) om kopparflödet i staden.

1. Hur ska staden minska de höga halterna av koppar (och andra metaller) i mark och grundvatten?

Eftersom det finns organisationer som påstår att det inte finns något kopparproblem i Stockholm vill jag först referera till några utredningar och forskarrapporter som tydligt anger att kopparhalterna är kraftigt förhöjda i stadens marker, sjöar och vattendrag :

Broman, Dag, m fl, (2001), Miljöövervakning i Stockholms kommun Saltsjön och Mälaren – Kemi, ITM, Stockholms Universitet (Miljö- och hälsoskyddsnämnden 01-10-02)
”Den metall som uppvisar högst avvikelse, d.v.s. ”mycket stor avvikelse” (från referensvärden), vid samtliga stationer är Cu.”

Jonsson, Arne, (2000) ”The trace of metals: Use, emissions and sediment load of urban heavy metals” Avh. Linköpings Universitet.
”...Cu, generally, shows the most elevated concentrations, with large, or very large deviations from natural levels in all sub-areas but one”

Sternbeck, John, (2001) Sediment som mått på belastning av metaller, PAH och PCB i Stockholm, Svenska Miljöinstitutet IVL
”Även kvicksilverhalterna är mycket höga i östra Mälaren och Saltsjön men något lägre i småsjöarna. Därefter följer Cu som är något lägre i småsjöarna än i östra Mälaren och Saltsjön. Totalt uppvisar dock Cu en närmast ökande tendens av medianhalterna.”
”För Cd, Hg, Cu, Pb är halterna förhöjda mer än ca 10 gånger jämfört med de förindustriella halterna.”

Lindström, Martin m fl. (2001) ”Heavy metal sediment load from the city of Stockholm”
Accepterad för publicering i Water, Air and Soil Pollution.
”...the metal deposition increases in area C (Smedslätten) and is clearly elevated in areas D, E, F, 1 and 2 (Riddarfjärden, Ulvsundasjön, Årstaviken, Saltsjön resp L:a Värtan). Cd, Cu, Hg and Pb show a 5-fold increase, followed by Zn, 3-fold, compared to sub-area A (Lammarfjärden).”

SGU (1997), Grundvattnet i Stockholm
”De allvarligaste föroreningarna får anses vara de mycket höga kvicksilverhalterna i grundvattnet vid Roslagstull och de allmänt mycket höga kopparhalterna”.

Lithner,, G (2001) Miljögifter i Stockholms sjöar. 1. Kunskapsläge och risker, ITM, Stockholms universitet (ej publicerad)
”Förekomsten av metaller och organiska miljögifter är väl kartlagd i sediment i östra Mälaren och i en del mindre sjöar i Stockholms kommun. I östra Mälaren, Trekanten, Råcksta Träsk och Långsjön ligger halterna av koppar, zink, kvicksilver och bly i nivå med eller över de nivåer som anses vara skadliga för sedimentlevande organismer.”

”Uppmätta halter vid Norrström är i vissa fall (lågvattnen) så höga (Cu, Zn, Pb= >8-20, 25 resp. 2-3 µg/L) att de med stor sannolikhet är skadliga för vattenlevande organismer.”

”Det är särskilt angeläget att belägga förhållandena i ”Stockholmsgradienten” i östra Mälaren och i Trekanten, Råcksta Träsk och Långsjön. Koppar utgör sannolikt en av de mest framträdande riskmetallerna för plankton och bottenlevande djur.”

Stockholm Vatten (1999) ”Föroreningsbelastning till sjön Trekanten. Utvärdering av beräkningsmodell för dagvatten. Rapport nr 44/99 (med bl a Korrosionsinstitutet i projektgruppen)

”Andelen koppar från olika källor är ett aktuellt problem avseende bl a koppartak och bromsbelägg som föroreningskällor. Mätdata indikerar att dagvatten som avrinner från koppartak innehåller högre halter än vägdagvatten och att mängderna per ytenhet också är störst från koppartak. Den använda källmodellen indikerar att byggnadsmaterial är den största källan för koppar i områden med koppartak och en mycket viktig källa för zink.

Projekt föroreningar i sediment och mark i Stockholm

I projektet har totalt 1500 prover analyserats av dessa överskrider 46 % av proverna Naturvårdsverkets riktlinje för känslig markanvändning.

Mot bakgrund av bl a detta urval av utredningar och forskningsdata är det uppenbart att det finns anledning att minska de höga halterna av koppar i Stockholmsmiljön. Genom de beslut som hittills fattats i staden har en grund lagts för att koppar som miljöproblem på sikt kan upphöra.

Det är viktigt att inse att utsläppen av koppar har pågått under så många år och att mängden koppar som är i omlopp ute i miljön är stor. Det kommer därför att ta flera decennier från det att utsläppen upphör till det att vi kan se på våra mätningar att halterna börjat normaliseras.

2. Om inte annat måste ändå ökningen av halterna stoppas, hur ämnar borgarrådet tillse att utsläppen av koppar begränsas?

Regering och riksdag har självfallet ett ansvar att hjälpa till – staden klarar inte utfasning av koppar helt själv. Idag är det inte punktkällorna som står för de stora kopparutsläppen. Koppar härrör främst från diffusa källor, vilket gör åtgärderna mer svåråtkomliga och mer politiskt komplicerade. Det behövs en bredd i åtgärderna och det berör byggande av bostäder och infrastruktur, produkter med mera.

Stadens har genom sina olika roller viss rådighet att kunna fatta beslut att minska användning och utsläpp av koppar och jag nämner här några områden. Staden kan bl a agera i egenskap av markägare genom markanvisningar; som tillsynsmyndighet enligt miljöbalken; i upphandling av tjänster och produkter; genom information och kunskapsspridning till medborgare och andra; i planrollen genom planmonopolet och som huvudman för avloppssystemet. Exempel på några sådana sätt att agera följer nedan.

Program för ekologiskt byggande

Sedan 1997 finns ett Program för ekologiskt byggande i Stockholm som används vid markanvisning. I detta anges bl a att koppar inte ska användas till tappvattenledningar, tak- och fasadmateriäl. Under år 2000 reviderades programmet och nya mål har diskuterats och

min förhoppning är att programmet ska komma upp till beslut inom kort. I Hammarby sjöstad används inte koppar vare sig som takmaterial eller i tappvattensystem i enlighet med programmet.

Dagvattenstrategi

Under våren 2002 kommer en dagvattenstrategi för Stockholm stad läggas fram i Kommunfullmäktige. I en av bakgrundsrapporterna till denna strategi, "Källor till föroreningar av dagvatten i Stockholm stad, del 1, Metaller" uppskattas att det i Stockholm finns drygt 7000 ton utvändigt exponerad koppar. Huvuddelen, omkring 60 %, finns på byggnader, framförallt tak och fasader. I de övergripande principer som kommer att föreslås i dagvattenstrategin anges att det i första hand är viktigt att påverka källorna till föroreningarna i dagvattnet. Staden bör prioritera att reducera användningen och utsläpp av de ämnen vilka är giftiga för ekosystemet och där vi kan påverka utsläppen. För tungmetallerna har staden framförallt möjlighet att begränsa tillförseln av koppar och zink till dagvattnet. Båda metallerna har till övervägande del lokalt ursprung, som utvändigt byggnadsmaterial och från trafiken i staden. Höga halter av koppar och zink i ytliga sjösediment i Stockholm styrker också att en kontinuerlig tillförsel av dessa metaller sker med dagvatten.

Åtgärder vid källorna ska ske så långt det är tekniskt, ekonomiskt och juridiskt möjligt. De medel vi har för att åtgärda är bland annat myndighetsutövning, åtgärder på egna fastigheter, anläggningar och hus i samband med nybebyggelse, större omdaningar eller underhåll men också i avtal då staden säljer mark, upplåter tomträtt eller arrenderar ut mark. Befintliga koppartak i kulturhistoriskt värdefulla miljöer ska givetvis bevaras.

Myndighetsutövning

Under sommaren 2000 avsåg en fastighetsägare byta från plåttak till koppartak på en fastighet vid Norrström. Eftersom kopparhalterna tidvis har varit tydligt förhöjda i vattenområdet beslutade nämnden att inte tillåta koppar som takmaterial intill dess fastighetsägaren kunde visa att miljöbalkens hänsynsregler uppfylldes. Fastighetsägaren valde då att lägga ett nytt fabrikslackerat plåttak (PVC-fritt).

Kunskapsspridning

Staden saknar i stort sett rådighet att åtgärda en stor källa till kopparutsläpp – bromsbelägg på fordon. Här har dock Miljöförvaltningen gjort en undersökning av bromsbeläggens innehåll och emission av koppar. Rapporten har bl a legat till grund för ett förslag i Kemikalieutredningen, SOU 2000:53 "Varor utan faror", om att Sverige inom EU ska verka för att direktivet om typgodkännande av fordon också ska omfatta restriktioner av vissa metaller, bl a koppar i bromsbelägg. I samband med presentationen av rapporten tillskrev nämnden dels centrala myndigheter och dels samtliga svenska tillverkare och importörer av fordon med uppmaning att minska kopparinnehållet i bromsbeläggen. Volvo personvagnar har därefter meddelat att man arbetar för att minska innehållet av koppar i beläggen, men att man i dagsläget inte ser något bra alternativ. Koppar från bromsbelägg har interPELLERATS här i fullmäktigesalen.

Miljöprogrammet

I nya miljöprogrammet finns förslag till delmål som är riktade mot användningen av koppar som takmaterial. Dessutom finns ett förslag till delmål att användningen av koppar i tappvattensystem ska minskas.

3. Det finns information utarbetad, hur ska nu denna kunskap nå stadens invånare?

En informationsbroschyr har tagits fram gemensamt av Miljöförvaltningen, Gatu- och fastighetskontoret samt Stockholm Vatten, ”Kopparflödet måste minska”. Den finns att hämta på Miljöförvaltningens hemsida. Dessutom kommer Miljöförvaltningen att under hösten publicera en form av bildspel på sin hemsida som beskriver kopparproblemen och dess orsaker (ett resultat av Monitorprojektet). Arbetet med att ge spridning åt resultaten, t ex genom detta bildspel, kommer även fortsättningsvis vara en viktig del av Monitorprojektet.

Stadens nya miljöprogram kommer att marknadsföras till stockholmarna och som jag tidigare nämnt föreslås mål för kopparn.

Stockholm den 10 oktober 2001

Alf T Samuelsson